

2. Послание Главы государства К.К. Токаева народу Казахстана. Справедливое государство. Единая нация. Благополучное общество. 01.09.2022г.

3. <https://primeminister.kz/ru/news/obshchee-kolichestvo-deystvuyushchih-msp-dostiglo-14-mln-subektov-t-zhaksylykov-1934142>

Қазақстан Республикасында цифрлық экономиканың жағдайы

Б.С. Тусупбаева¹, Э.Т. Салхимбаева², С.М.Муратова³

¹Менеджмент кафедрасының аға оқытушысы, э.ғ.м

^{2,3}«Мемлекеттік және жергілікті басқару» мамандығы бойынша 4 курс студенттері,
darinaika167@mail.ru, elmira.s.090@icloud.com, saltanat.muratova.01@bk.ru

^{1,2,3} академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды қ.

Түйіндеме: Цифрлық экономика тұжырымдамасы 20 ғасырдың соңғы он жылдығын да пайда болды. Цифрлық технологиялардың таралуы көптеген мемлекеттердің тарихының, қоғамының және экономикасының дамуының басым бағыттарын алдын-ала анықтайды. Сонымен бірге ақпараттық-коммуникациялық кеңістікте жаһандық төңкеріс орындалуда. Жылдам цифрландыру адам өмірінің барлық салаларына әсеретті. Бұл оның мемлекетке саяси, мәдени, экономикалық, қаржылық, әлеуметтік салаларда да әсер еткенін білдіреді.

Кілт сөздер: Цифрлық экономика, инновация, цифрландыру парадигмасы, ақпараттық кеңістік, цифрлық кеңістік, қаржы.

Дүниежүзілік экономикалық форумның (ДЭФ) мәліметтері бойынша, цифрлық экономика қоғамның барлық аспектілеріне, соның ішінде адамдардың бір-бірімен қарым-қатынасына, экономикаға, жақсы жұмысқа тұру үшін қажетті дағдыларға және тіпті саяси шешімдер қабылдау процесіне енеді.

Дүниежүзілік банк сарапшылары: «Цифрлық экономика – нақты уақыттағы деректер алмасуға негізделген жеделдетілген экономикалық дамудың жаңа парадигмасы», - дейді. Еуропалық Одақ цифрлық экономика «әлемдегі инновациялардың, бәсекеге қабілеттіліктің және өсудің ең маңызды драйвері» екенін мойындайды. Оңтүстік-Шығыс Азия елдерінің қауымдастығы инновациялық, әлеуметтік бағдарланған және инклюзивті қауымдастықты дамыту үшін қауіпсіз, тұрақты және трансформацияланатын цифрлық экономиканы жақтайды. ЛатынАмерикасы мен Кариб бассейні үшін Экономикалық Комиссия сонымен қатар аймақта әділ және экологиялық тұрақты түрде аймақтық цифрлық нарықтың дамуына ықпал етеді. Оны құру азаматтар мен бизнестің «байланыстылығының» дамуына және өсуіне ықпал етеді, сондай-ақтауарлар мен қызметтерді онлайн алмасуды жеңілдетеді деп күтілуде.

Цифрлық экономикадағы жаһандық үрдістердің динамикасын түсіну негізінде Еуразиялық экономикалық комиссия Еуразиялық экономикалық одақтың цифрлық кеңістігін цифрлық процестерді, цифрлық өзара әрекетте су құралдарын, ақпаратты біріктіретін кеңістік ретінде анықтауды ұсынды. ЕАЭО цифрлық технологиялар экономиканың барлық секторлары мен әлеуметтік салаға түбегейлі әсер ететін тарихи эволюцияның қарсаңын да тұр деп болжауға болады, бірақ бұл жерде уақытты жоғалтпау маңызды. Сонда жетістік көрсеткіші цифрлық трансформация үдерісі нәтижесінде экономикалық өсудің жоғары қарқынына, жаһандық бәсекеге қабілеттілік пен әлеуметтік әл-ауқаттың жоғары деңгейіне қолжеткізуге болады. Сонымен қатар цифрландыруды енгізуге байланысты өсіп келе жатқан тәуекелдерді ескере отырып, киберқауіпсіздік және дербес деректердің қауіпсіздігі, сондай-ақ деректерді оқшаулау тақырыптары ЕАЭО елдері үшін ең өзекті болып отыр. Тіпті адами капиталды дамытуға ерекше көңіл бөлген жөн екендігін баса назар аударыпайтқан.[1]

Цифрлық технологиялардың өмірге енуі – болашақәлемгетәнбелгілердіңбірі. Бұл микроэлектроника жәнетелекоммуникациялар, IT-технологиялар саласындағы жетістіктерге байланысты. Цифрландыруға көшу бүгінде мемлекетіміздің дамуының негізгі басымдықтарының бірі болып табылады. Танымның жалпы ғылыми әдістері де (диалектикалық, тарихи және логикалық бірліктің жиынтығы, құрылымдық-функционалдық талдау әдістері, талдау мен синтездің дәстүрлі әдістері) және экономиканы цифрландыруды бағалаудың нақты әдістері де қолданылды. Жаңа даму парадигмасы ретінде цифрлық экономиканың рөлі дәлелденді. Цифрлық экономиканың мақсаттары мен міндеттері анық көрсетіліп, дәлелденген. Оң әсерлері анықталып, цифрлық технологияларды жаппай енгізуден экономикалық дамуға тәуекелдер (қатерлер) анықталды.

Цифрландыру парадигмасының оң және теріс әсерлері бар екені анықталды. Зерттеу нәтижелері цифрлық экономиканы макро және мезо деңгейде дамыту бағдарламалары мен стратегияларын, тұрақты әлеуметтік-экономикалық даму тұжырымдамасын әзірлеуде пайдаланылуы мүмкін. Бұл процесс, еңалдымен, әсеретеді:

- кәсіпорын қызметі;
- адамдардың өмір сүру салты, білімі, жұмыспен қамтылуы;
- мемлекет пен азаматтардың өзара әрекеттесу механизмі, оның ішінде әр түрлі маңызды қызметтерді алуы.

Соңғылары барған сайын кеңейіп, инвестициялық жобаларды іске асырудың принципті жаңа бизнес үлгілері мен технологиялары енгізілуде. Қаржы индустриясы цифрландыру көшбасшыларының қатарында:

- онлайн банкинг;
- электрондық төлемдер;
- несиелік тәуекелдерді бағалау;
- инвестициялық робот-кеңесшілер. [2]

Смартфон арқылы салық төлеу, тұрғын үй-коммуналдық қызметтерді төлеу, банк сайтында онлайн өтінім беру арқылы несие рәсімдеу, биржадан акцияларды онлайн сатып алу енді ешкімді таңқалдырмайды. Деректерге қол жеткізу кез келген жерде кез келген уақытта мүмкін, бастышарт – интернеттің болуы. Цифрлық экономика әлеуметтік дамуға біртіндеп әсер етеді, қарым-қатынастың барлық қатысушылары үшін операциялардың ыңғайлылығын арттырады. Атап айтар болсам:

- шағын бизнес;
- адамдардың;
- орта және ірі кәсіпорындар;
- мемлекеттік органдар. [3]

Көптеген қызметтерді, тауарларды немесе жұмыстарды интернеттен табуға болады, онлайн төлейді және қажетті жерде алынады. Бұл ресурстар мен уақытты үнемдейді. Басқа артықшылықтарға мыналар жатады: Тұтынушылардың қажеттіліктеріне бағдарлану – төмендетілген бағамен дұрыс қызметті таңдаудан бастап әлеуметтік маңызды мәселелерді шешуге дейін. Жеке және заңды тұлғалардың кез келген қызметтерді алу процесін жеңілдету – электрондық және ақпараттық технологиялардың дамуының арқасында жеткізуші сатып алушы мен тікелей әрекеттесе алады. Делдалдар тартудың қажеті жоқ. Барлығына дерлік (азық-түліктен билеттерге дейін, жеңілдіктерден төлқұжатқа дейін) онлайн тапсырыс беруге болады.

Жаңа стартап-идеялардың, трендтердің, индустриялардың дүниеге келуі – цифрлық қызметтерге, бағдарламалық қамтамасыз етуге, технологиялық зерттеулерге қатысты барлық жобаларға инвестицияның күрт өсуі байқалады. Бұл жаңа жұмыс орындарын құруға мүмкіндік береді, яғни еңбек өнімділігінің өсуіне ықпал етеді. Онлайн бизнес шығындарын азайту – өзгерістерді қабылдап, электронды форматқа көшкен компаниялар өркендеп келеді. Тікелей сату өсуде, өткізу, маркетинг, көлікжәне логистика шығындары азаюда. [4]

Бизнесті жүргізудің ашықтығы – цифрлық экономикадағы транзакциялардың көпшілігі онлайн режимінде жүзеге асырылады, сатып алулар туралы ақпарат салық органдарына

беріледі. Бұл кіріс көлемін азайтуға, сыбайлас жемқорлықпен және алаяқтық схемалармен күресуге көмектеседі.

Отандық өндірістің бәсекеге қабілеттілігін арттыру, бизнес жүргізу географиясын кеңейту. Экономиканы жаһандық цифрландырудың өзіне тән кемшіліктері де бар. Алаяқтық деңгейін арттыру – құқықтық, техникалық, физикалық және криптографиялық деректерді қорғау тұрғысынан ақпараттық қауіпсіздік қамтамасыз етілуге тиіс. Жұмыссыздықтың өсуі – жаңа кәсіптер мен жұмыс орындарының, басқа мамандықтардың және тұтас өндірістердің пайда болуы аясында, керісінше, өзектілігін жоғалтып, өткеннің еншісінде. [4] Сөз соңында айтарым, Цифрлық технологиялар дамуының жаңа деңгейінде компаниялар, әлеуметтік-экономикалық жүйелер, әлеуметтік платформалар және адамдар арасындағы қарым-қатынастардың санының, сапасының және әр түрлілігінің күшті өсуі негізгі тәуекелдер мен қауіптердің бірі болып табылатындығын естен шығармағанымыз абзал болар.

Әдебиеттер тізімі

1. Электрондық экономика: мәні және даму кезеңдері // Экономикалық жүйелерді басқару: электрондығылыми журнал. - 2012. -
2. "Цифрлық экономика және оның болашағы туралы не білу керек?"- 2016. "Цифрлық инфрақұрылым және ірі компанияның эволюциясы" Ғылым астанасы: электрондығылыми журнал. - 2021. Баланов Антон Николаевич.
3. Цифрлық көшбасшылық стратегиялары // Ғылым әлемінде. - 2019.
4. ЭЫДҰ цифрлық экономиканың болжамы 2017 (поляк тілінде қысқаша)
5. "Цифрлық экономика, жаңа бизнес үлгілері және негізгі ерекшеліктері" жобасы - 2012.

Цифрлық Қазақстан: әлемдік тәжірибе және серпіліс мүмкіндіктері

Ж.М. Утегенова¹, С.Е. Ұзақбай², М.М. Шамуратова³

¹Менеджмент кафедрасының э.ғ.м., аға оқытушысы

^{2,3}"Мемлекеттік және жергілікті басқару" мамандығы бойынша 2 курс студенті
Zhanar_Z_E@mail.ru, sakon.uzakbaeva04@mail.ru, madina231203@icloud.com

^{1,2,3} академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды қ.

Түйіндеме: Цифрлық трансформация идеясы бүкіл әлемді қамтиды. Қазіргі әлемде цифрлық технологиялар елдердің экономикасын дамытуда маңызды рөл атқарады. Цифрлық технологиялар бірқатар артықшылықтар берді – халық пен бизнестің мемлекеттік қызметтерге қолжетімділігін жеңілдету, ақпарат алмасуды жеделдету, бизнесті жүргізу үшін жаңа мүмкіндіктердің пайда болуы, жаңа цифрлық өнімдерді жасау және т.б. Мақалада цифрландыру қалай дамуда, әлемдік тәжірибе қандай және Қазақстанның қандай серпіліс мүмкіндіктері бар екені қарастырылады.

Кілт сөздер: Цифрлық трансформация, цифрлық технология, цифрлық өнім, мемлекеттік цифрландыру, цифрлық экономика.

Алғаш рет "цифрландыру" термині ХХ ғасырдың соңында, 1995 жылы Массачусетс университетінің американдық информатигі Николас Негропonte "Цифрлық экономика" ұғымын айтқан кезде пайда болды.

"Цифрлық технологиялардың дамуы бар экономикада еңбек өнімділігінің, компаниялардың бәсекеге қабілеттілігінің өсуі, өндіріс шығындарының төмендеуі, жаңа жұмыс орындарының құрылуы, кедейлік пен әлеуметтік теңсіздіктің төмендеуі байқалады".

"Цифрлық экономика өсудің негізгі көзі болып табылады. Бұл бәсекелестікті, инвестицияларды және инновацияларды ынталандырады, бұл қызмет сапасын жақсартуға, тұтынушылар үшін таңдауды кеңейтуге, жаңа жұмыс орындарын құруға әкеледі".